

Praatkruid

Informatieblad van IVN Veldhoven Eindhoven Vessem

Herfst 2024

Bestuur

Voorzitter	Jos de Bruijn	06-37323770	jos.bruijn@kpnmail.nl
Secretaris	Lisette Broeken	06-23455723	secretariaat.ivnvev@gmail.com
Penningmeester	Cor van Leeuwen	06-39739572	corvanleeuwen.ivnvev@gmail.com
Ledenadministratie	Cor van Leeuwen	06-39739572	corvanleeuwen.ivnvev@gmail.com
Leden	Claudia Stoldt	06-41917390	claudia@detuinfluiter.com
	Tineke Lous	040-2544926	t.lous@hccnet.nl
	Etje Hendrikx	06-22886128	etjehendrikx@gmail.com

Werkgroepen

Landschap en milieu Eindhoven	Jos de Bruijn	0637323770	jos.bruijn@kpnmail.nl
Landschap en milieu Veldhoven-Vessem	Gerard Lijten	0402540904	gerard.lijten@planet.nl
Wandel- en fietsroutes	Rien de Schipper	0651579996	rien.de.schipper@gmail.com
Cursussen	Jannie Landa	0651403216	jannielanda1@gmail.com
Vogels	Heine van Maar	0402534269	heine.vanmaar@planet.nl
Water	Tineke Lous	0402544926	t.lous@hccnet.nl
Vlindertuin	José van Lieshout	0620897465	josevanlieshout@kpnmail.nl
Documentatiecentrum	Harrie Kessler	0402532079	hpekessler@gmail.com
Jeugd IVN	Heine van Maar	0402534269	heine.vanmaar@planet.nl
	Elly Fuchs	0610915141	elly.fuchs@gmail.com
Scholenwerk	Marian Kessler	0402532079	kesselermj@gmail.com
Publiek en publiciteit	Gerard Lijten	0402540904	gerard.lijten@planet.nl
Planten	Eugenie Verstegen		eugenie.verstegen@gmail.com
Vleermuizen	Gerard Lijten	0402540904	gerard.lijten@planet.nl
Kleine Landschapselementen	Cor van Leeuwen	0639739572	corvanleeuwen.ivnvev@gmail.com
Kinderdoe	Petra van Leeuwen	0402114070	petravleeuwen@upcmail.nl
Gebiedsbeschrijvingen	Jos de Bruijn	0637323770	jos.bruijn@kpnmail.nl
Insecten	Wil Janssen	0402550242	wil.janssen@kpnmail.nl

IVN

Veldhoven Eindhoven Vessem

IVN Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid is een landelijke vereniging met plaatselijke afdelingen. IVN Veldhoven Eindhoven Vessem is zo'n afdeling met als werkgebied de gemeenten Veldhoven, Eindhoven en een deel van de gemeente Eersel (de kernen Vessem, Knegsel en Wintelre).

De afdeling is ontstaan door samenvoeging van IVN Veldhoven-Vessem en IVN Eindhoven in 2013 en heeft ca. 300 leden. Ons doel is om met onze activiteiten belangstelling te wekken voor natuur en milieu. Bovendien willen we de kennis bij het publiek hierover vergroten. Met diverse activiteiten zorgen wij voor bescherming en ontwikkeling van de natuur in ons werkgebied.

Vertrouwenscontactpersoon: Marian Kessler
06-17188904 of kesselermj@gmail.com

Lidmaatschap

Het lidmaatschap kost per jaar € 24,00. Huisleden (andere gezinsleden die op hetzelfde adres wonen) betalen jaarlijks € 5,-. Als (huis)lid krijgt u korting bij onze cursussen en kunt u deelnemen aan alle ledenactiviteiten. Jeugdleden betalen € 35,00 per jaar. Scholen betalen een vaste contributie van € 40,00 per jaar. Bankrek.nr. NL79 TRIO 0320 8657 89 t.n.v. IVN Veldhoven Eindhoven Vessem.

D'n Aard

Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven 040-2549279
Beheer, onderhoud, reserveringen: Gerard Lijten
0620771867 of ivn.vev@gmail.com

Praatkruid

IVN Veldhoven Eindhoven Vessem - herfst 2024

Buitenlanders (2)

Vorige keer heb ik het gehad over een groep buitenlandse werknemers uit de regio die belangstelling voor natuur en landschap hadden. Inmiddels heb ik met een groep van 16 personen een wandeling gedaan. Men was be-slist enthousiast en heeft gevraagd hier een vervolg aan te geven. Gaan we doen! Opmerkelijk was trouwens dat de leeftijd van de deelnemers, overi-gens afkomstig van Letland tot India, beduidend lager was dan bij ons normale publiek. Het merendeel schat ik tussen de 25 en 45 jaar.

Recent is onze scholenwerkgroep benaderd met een min of meer vergelijk-bare vraag. Fontys hogeschool wil met een twintigtal buitenlandse studen-ten graag onder begeleiding wandelen en praten over het fenomeen inva-sieve exoten. Die groep studenten wil daar in hun studie een project over gaan doen. Ook dat pakken we op. Op het landgoed De Grote Beek moeten we daar vast voorbeelden van kunnen vinden.

Ik vind het zelf wel mooi dat men ons nu voor dit soort vragen weet te vin-den. Het past natuurlijk prachtig bij onze educatie opdracht.

Die invasieve exoten zijn trouwens echt wel een probleem. Ik weet dat de beheerder van de Grote Beek zucht onder de toenemende hoeveelheid Ja-panse duizendknoop die zoals jullie allemaal ongetwijfeld weten bijna niet weg te krijgen is. Er zijn ook minder bekende soorten die even desastreuze effecten hebben. In de Aanshotse beemden bleek een amfibieënpool be-smet te zijn met watercrassula. Dat is een plantje, ik meen oorspronkelijk uit Australië, dat tot voor kort in de handel werd aangeboden als vijver-plant. Die watercrassula vindt de omstandigheden hier meer dan prima en groeit dan ook heel snel tot een ondoordringbaar pakket dat andere plan-ten wegconcurrert. Bovendien is het kleinste stukje voldoende om weer uit te groeien. Uiteindelijk zat er voor de beheerde niets anders op dan de betreffende pool dicht te gooien en een stuk verderop een nieuwe te gra-ven. Hopelijk blijft die vrij van besmetting.

Trouwens, het gaat niet alleen om planten, ook exotische dieren kunnen een hinderlijk invasief gedrag vertonen en hun Europese concurrenten wegdrücken. Ik noem bijvoorbeeld de zonnebaars die alles eet wat hem voor de bek komt en zich snel vermenigvuldigt.

Boodschap dus: geen exotische planten en dieren loslaten in de natuur, zelfs geen goudvis....

Ik wens u een fijne , sfeervolle herfst. Lekker naar buiten.

Jos de Bruijn

Inhoud

4. Een ingeburgerde exoot
5. Wandeltip
6. Activiteiten
7. Cursussen en lezingen
8. Wat leeft er in je tuin?
9. Wat kunnen we nog een deze winter?
10. Veldhoven Duurzaam
11. Rabatten

Voorpagina

Zwavelzwam Foto: Etje Hendrikk

Dopheide Foto: Etje Hendrikk

Voorwoord: Ooievaars bij de Hut van Mie Pils, foto Etje Hendrikk

Colofon Redactie: Etje Hendrikk
etjehendrikk@gmail.com

Praatkruid Winter 2024- 2025 ver-schijnt half december 2024.
Graag de kopij inleveren vóór 15 november

Een ingeburgerde exoot

ETJE HENDRIKX

BRON: PIETER VAN BREUGEL IN KIJK OP EXOTEN 25 (2018)

Niet alle exoten zijn per se schadelijk voor onze inlandse natuur. Dit las ik in een artikeltje van Pieter van Breugel uit 2018. Inmiddels is de soort in Nederland enorm toegenomen.

De Mexicaanse zwartsteel is enkele tientallen jaren geleden per ongeluk uit het midden van Amerika ingevoerd in het Middellandse Zeegebied. Sindsdien is een opmars naar het koelere noorden in gang gezet, mogelijk als gevolg van de opwarming van de aardbol.

Deze soort heeft zich definitief in ons land gevestigd. Ditzelfde geldt overigens voor haar voornaamste prooi, de **zuidelijke boomsprinkhaan** (*Meconema meridionale*), die zich hier al een flink aantal jaren langer zeer succesvol voortplant, maar ook een immigrant is, die hier zelfs vleugelloos kon komen door zich door de mens te laten vervoeren. Beide nieuwkomers hebben nu hun plekje veroverd.

Mexicaanse zwartsteel foto: Harrie Kessler

Mexicaanse zwartsteel Foto: Harrie Kessler

De Mexicaanse zwartsteel is geen concurrent van onze eigen inheemse langsteelwespen, want dat zijn grondbewonende soorten, die geen sabelsprinkhanen meebrengen om in hun nest te leggen.

De volwassen wespen kunnen vooral waargenomen worden in de maanden juli en augustus bij insectenhôtels en op bloemen zoals munt, guldenroede, rode duizendknoop en venkel.

Het gedrag is opvallend. De zwartsteel zoekt vooral zuidelijke boomsprinkhanen. Ook een enkele inheemse boomsprinkhaan (*Meconema thalassinum*) wordt als prooi aangevoerd. Niet zelden worden van de door een steek verlamde prooien de antennes afgebeten. De graafwesp vervoert de sprinkhanen vliegend, waarbij ze de antennes (stompjes) tussen haar kaken klemt en het lijf ondersteunt met haar poten. Recente observaties van de nestgangen laten zien dat deze langsteelgraafwesp wat betreft sprinkhanen vier (volwassen) tot elf (nimfen) per broedcel aanvoert. De broedcellen worden gescheiden door strobundeltjes gemaakt van met de kaken bewerkte lange grassprietten. Op de als eerste of tweede aangevoerde sprinkhaan wordt een wat gebogen langwerpige ei gelegd. De uitgekomen wespenlarven hebben dan voldoende voedsel ter beschikking. Er worden, afhankelijk van de lengte van de nestgang meerdere broedcellen achter elkaar aangelegd. De nestgang wordt uiteindelijk afgesloten met verse of verdroogde grashalmen.

Edelhertenroute in de Mortelen

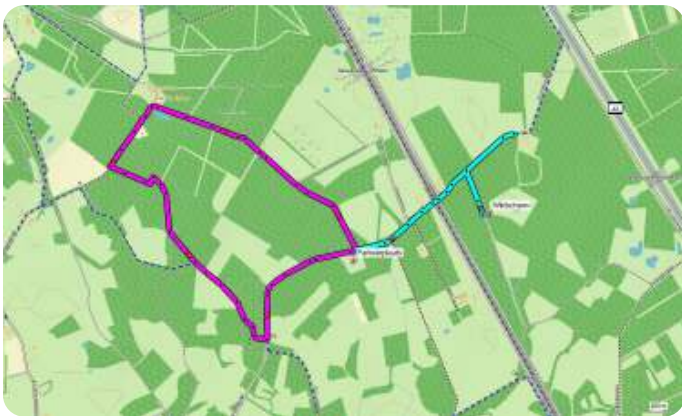
HEINE VAN MAAR

In het najaar vragen edelherten om aandacht. Niet van ons natuurlijk, maar de edelhertbokken kunnen geen genoeg krijgen van aandacht voor de edelherthindes. De paartijd.

Tot in augustus leven de hindes apart in een groep bij elkaar en zo doen de bokken dit ook. Maar in de loop van augustus zijn de geweien van de mannen volgroeid en gaan ze zich afzonderen van hun groep om ieder apart de aandacht van de vrouwelijke roedel te krijgen en te imponeren. Het burlen is de roep die de mannen uitstoten.

Brabants Landschap zette in 2017 ongeveer 15 edelherten uit, in een afgeschermd terrein met een hoog raster eromheen. De Mortelen, als onderdeel van het Groene Woud is een heel geschikt leefgebied met voldoende voedsel. De edelherten planten zich voort waardoor het aantal edelherten stijgt. Door de angst op vraat aan landbouwgewassen heeft de agrarische sector bedongen dat de edelherten alleen binnen een hekwerk mogen leven.

De route die te lopen of te fietsen is, loopt langs en door het edelhertengebied. Je hebt in de vroege ochtend of in de schemering grote kans om edelherten te zien en wat mee te pakken van hun liefdesleven.

De start is op de parkeerplaats van Brabants Landschap aan de Liempdsedijk in Oirschot. Ga van hieruit naar het oosten op de verharde weg richting de spoortunnel. (rechts is een zandpad naar een biologische boer). Na de tunnel het eerste zandpad naar rechts in. Je komt bij een uitzichtwand met goede kans op edelherten. Je kunt nog een stuk doorlopen tot waar het weiland eindigt, dan terug gaan naar de verharde weg. Op de weg naar rechts, over het rooster, met uitzicht op een groot stuk leefgebied links en op de achtergrond het ecoduct over het spoor.

Edelherten Foto: IVN Beeldbank

Ook hier weer veel kans. Teruglopen over de verharde weg, onder het spoor door en naar de parkeerplaats waar de wandeling begon. De afstand heen en terug is 2,2 km.

Mocht je niet speciaal voor de edelherten komen, dan kun je aansluitend een mooie wandeling maken door de Mortelen, die is 3,3 km lang. Ga tegenover de parkeerplaats de zandweg Heerenbeek in. Volg dit pad langere tijd tot je bij een boerderij komt. Het pad maakt hier een bocht naar links. Blijf dit pad rechtdoor volgen. Als je wilt kun je even rechtsaf slaan om **landhuis Heerenbeek** te zien liggen. Volg het pad rechtdoor.

Omdat de Mortelen sinds de laatste ijstijd 12.000 jaar geleden steeds bos heeft gehad, kon een bijzondere boomsoort, de **fladderiep** hier overleven. Aan de rechterkant van het pad zie je nieuwe aanplant van deze resistente iepensoort tegen de iepziekte. Je herkent een iep aan de veerstructuur van de jonge takken en het ruwe blad. Ga na een tijd linksaf de Woekensesteeg in totdat je op de verharde weg komt. Een stuk naar links en je komt bij het startpunt terug.

Het **burlen** kun je horen tussen half september en eind oktober, maar meeste kans in september. Let op dat je na zonsondergang niet op paden van Brabants Landschap mag komen. Maar je kunt de edelherten prima zien vanaf de verharde openbare weg. In het herfstnummer van het Praatkruid van een jaar geleden staat een wandeling om edelherten te zien in de Scheeken aan de oostkant van de snelweg.

Activiteiten

GERARD LIJTEN

Alle activiteiten en de meest recente informatie staan op onze website. Als je mee wilt doen check dan altijd even of de informatie nog actueel is: data kunnen veranderen en activiteiten kunnen geannuleerd worden.

Vrijdag 6 september, 20:00-23:00 uur

Nachtvlindernacht, lokken en bekijken van nachtvlinders
Locatie: De Bijenberkt, Berkt 37 in Veldhoven

Vrijdag 4 oktober, 20:00-23:00 uur

Vleermuizenwandeling in Park Meerland
Start: n.t.b.

Zondag 6 oktober, 10:00-12:00 uur

Wandeling op landgoed De Grote Beek met thema "natuur- en cultuurhistorie"
Start: parkeerplaats bij Dr. Poletlaan 30 in Eindhoven

Zaterdag 19 oktober, 14:00-15:30 uur

Wandeling op landgoed Eckartdal met thema "padden-

park Meerland in de herfst: prachtige distels Foto: Etje Hendrikx

Hommel op dopheide Foto: Etje Hnedrixx

stoelen en herfstverschijnselen"

Start: parkeerplaats bij Nuenenseweg 4 in Eindhoven

Zondag 27 oktober, 14:00-16:00 uur

Wandeling in de bossen van Toterfout-Halfmijl met thema "paddenstoelen"
Start: schuilhut Vessemse dijk bij kruising met Klein Halfmijl

Even voorstellen: Veronique Mogendorff

Vanaf de planningsavond op 12 november zal ik het **organiseren van de publieksactiviteiten** overnemen van Gerard. Velen van jullie kennen mij nog niet, dus laat ik me even kort voorstellen. Mijn naam is Veronique Mogendorff en ik ben sinds oktober 2021 lid van het IVN en de plantenwerkgroep. Ik ben natuurkundige, getrouwd, en heb drie kinderen in de puberleeftijd. Ik werk als projectmanager development en engineering bij ASML. In mijn vrije tijd reis, wandel, powerwalk, SUP, kayak en dans ik graag. Daarnaast fotografeer ik en maak ik portretten, Tiffany, glas in lood, mozaïeken etc. en zet ik me in voor goede doelen zoals de Hartstichting en KWF. Ik hoop jullie snel te leren kennen. Wellicht ontmoeten we elkaar op het IVN weekeinde.

Cursussen en Lezingen

JANNIE LANDA

IVN

Cursus over bomen en herfstverschijnselen

De thema-avond is op dinsdag 1 oktober 20.00 – 22.00 uur en de excursie zaterdag 5 oktober van 10.00 – 12.00. De thema-avond met boomspecialist Tom van Duuren gaat over bomen. Hij gaat in op de vraag wanneer is een bos gezond? Daarnaast zal hij vraagstukken rondom gewenst onderhoud behandelen. Hij neemt als voorbeeld het Eckartse bos in Eindhoven waar de excursie op zaterdag 5 oktober naar toe gaat en waar we het in de praktijk kunnen zien. Bovendien kunnen we in dit prachtige bos de herfst beleven.

Excursie: zaterdag 5 oktober aanvang 10.00 uur. Kosten: 5 euro. Info en opgeven: <https://www.ivn.nl/afdeling/veldhoven-eindhoven-vessem/cursussen-over-de-natuur/bos-en-herfstverschijnselen/>
Graag opgeven voor 25 september.

KNNV-afdeling Eindhoven

Voor alle lezingen van KNNV geldt:

Plaats: Gebouw D'n Aard, Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven (s.v.p. niet parkeren op Ariespad).

Deelname is kosteloos. Wel aanmelden via de website eindhoven.knnv.nl (ook voor meer informatie over de lezing).

KNNV Lezing Bodemvitaliteit

Spreker: Frodo Dekker

Datum: donderdag 24 oktober 2024 van 20:00 – 22:00 uur
Frodo Dekker vertelt hoe hij in natuurtuin de SmaeckAcker de bodem tot leven wekt en de planten hun werk laat doen. Biodiversiteit krijgt alle ruimte. Ook haalt hij historische fruitbomen uit de vergetelheid.

KNNV Lezing over een IntereZAND thema

Spreker: Jacques Feijen

Datum: donderdag 14 november 2024 van 20:00 – 22:00 uur
Zand is onmisbaar in ons dagelijks leven. Zonder zand geen beton, geen landbouw, geen glas of chips voor elektronica en zonnecellen. Jacques Feijen neemt u mee in de wonderlijke wereld van zand. Hij is ook een enthousiast zandverzámelaar.

KNNV Lezing Ontstaan Landschap rond Eindhoven

Spreker: Jan Nillesen

Datum: donderdag 21 november 2024 van 20:00 – 22:00 uur
Eindhoven: Nederzetting aan de Gender in het land van beken en landduinen. In een reis door de tijd komen de tektoniek, de rol van de Maas, Rijn, Wind en Water en de vestiging van de eerste mensen op de hoge oevers van het beekdal aan bod.

Andere activiteiten

Symposium Licht op rood, licht op groen.

Op drie avonden staat de vraag centraal: Hoe gaan ecologie, cultuurhistorie en verdichting samen? De groei van de stad dwingt tot bezinning op de impact van groen in de bebouwde kom.

Met op 19 september Steffen Nijhuis en Mariëlle Kok, op 26 september Karin Albers en op 3 oktober de slotbijeenkomst olv Rudy van Beurzen.

Opgeven kan via de website van Trefpunt Groen Eindhoven waarop meer informatie is te vinden <https://www.trefpuntgroeneindhoven.nl/activiteiten/symposium>
Deelname is gratis.

Groencafé Eindhoven

Dinsdag 22 oktober een 'lezing met debat over 'Groen in alles wat we doen' door Alfred van Kempen. De filosofie, aanpak en ervaring met de Wasvenboederij in Eindhoven heeft hij nu ook beschreven in een boek met deze titel. Hoe is het gelukt vanuit een kleine actie voor het behouden van een beukenlaan een grote groene maatschappelijke gemeenschap en onderneming te vormen? Binnenlopen kan vanaf 19.30. Aanvang 20.00 bij De Wasvenboederij, Celebeslaan 30 Eindhoven. Opgeven

28 november Lezing 'Rechten voor de natuur' door Jessica den Outer. Opgave via de site van de bibliotheek Eindhoven. Kan de natuur rechten krijgen? De Waddenzee, Amelisweerd of de Maas? Tijdens het Groen Café geeft Jessica den Outer een lezing over haar boek 'Rechten voor de Natuur' en gaat ze in gesprek met het publiek.
<https://eindhoven.op-shop.nl/14597/groen-cafe-lezing->

Koffie en thee

In de rechterkast in de gang van D'n Aard staan de spulletjes van de KNNV. De koffie en thee is door de KNNV aangeschaft. Soms worden deze spullen gebruikt door (onwetende) IVN-werkgroepen. De KNNV rekent op de eigen voorraden en het is dus vervelend als ze opraken, dus nog eens voor de duidelijkheid: de koffie- en theespullen voor het IVN staan in de keukenkastjes. De voorraden koffie en thee voor het IVN staan in de eerste kast links in de Kerkuil.

De spullen in de rechtergangkast zijn voor de KNNV. Fijn als iedereen er extra op let!!!

Wim van der Ven

Wat leeft er in je tuin?

ETJE HENDRIKX

Veel mensen hebben een tuin, groot of klein, of een balkon met planten. Vaak zitten we in de tuin en genieten van wat we zien bewegen en wat we horen en ruiken. Al deze indrukken zijn waardevol om te delen. Omdat het buitengebied in Nederland steeds eenzijdiger wordt en er dus steeds minder ruimte is voor bloemen, vogels en insecten zijn juist de tuinen gevarieerde oases en belangrijke natuurstapstenen. De aandacht van natuurorganisaties zoals Floron, Ravon, Sovon, EIS, Vlinderstichting, Zoogdiervereniging en SoortenNL valt de laatste decennia steeds vaker op tuinen. Maar tuinen zijn niet toegankelijk voor onderzoekers, en dus wordt er een beroep gedaan op tuineigenaren om mee te helpen met het vaststellen hoeveel soorten er in de loop van het jaar in je tuin te zien zijn. Er blijken namelijk wel 5,5 miljoen tuinen in Nederland te zijn.

Tuintelling.nl

Jaren geleden is het idee geboren om burgers mee te laten tellen en al die tellingen te gebruiken voor onderzoek naar de soortenrijkdom (biodiversiteit) in Nederland. Ook in andere landen zijn vergelijkbare onderzoeken. Door al deze gegevens bij elkaar te brengen kan een goed beeld gevormd worden hoe het erbij staat met onze natuur. Dat is belangrijk omdat een gezonde natuur borg staat voor bijvoorbeeld voldoende insecten, die onze groenten en fruit bestuiven. Of voldoende vijanden in geval van dreigende plagen. Kortom: een schat aan informatie die de trends in de variatie in biodiversiteit lokaal in kaart brengt. Het bijzondere is dat mee doen aan de tuintellingen maakt dat je de natuur in je eigen tuin nog beter gaat kennen, herkennen en waarderen.

Citizen science: wie doen er mee?

SoortenNL is het kenniscentrum voor alle wilde planten en dieren in Nederland. Dit centrum ondersteunt negen natuurorganisaties die zich bezig houden met onderzoek en bescherming van soorten en hun leefgebieden.

De Vlinderstichting is al 40 jaar actief met het bewaken van het behoud en herstel van vlinders en libellen in Nederland en Europa.

SOVON houdt zich bezig met de vogelstand in Nederland. De resultaten van hun onderzoek vormen de basis voor natuurbeleid en natuurbeheer in ons land.

De zoogdierenvereniging is opgericht in 1952. Ze houden zich bezig met alle wilde zoogdieren in Nederland en daarbuiten: bevers, vleermuizen, steenmarters, konijnen, mollen, egels, en nog veel meer dieren.

RAVON beschermt inheemse reptielen, amfibieën en vissen en hun leefgebieden.

EIS is het kenniscentrum voor insecten en andere onge-

wervelden. Onderzoek, educatie en voorlichting over deze belangrijke diergroepen worden door het centrum gecoördineerd en uitgevoerd.

FLORON (Floristisch Onderzoek Nederland) houdt zich bezig met de Nederlandse wilde flora.

Al deze organisaties werken met tienduizenden vrijwilligers. Sommigen gaan wekelijks op pad om data te verzamelen. Een paar keer per jaar wordt een beroep gedaan op de burgers, die interesse hebben in de natuur. Dat stukje onderzoek is citizen science.

Jaarrond tellen in je tuin

Het blijkt dat er bijna elke maand wel iets te tellen valt in je tuin. Een telling kost je niet veel tijd: meestal een half uurtje. Op de website van de betreffende telling vind je mooie zoekkaarten, die je helpen met het uitvoeren van de telling. In de zoekkaarten staan juist die soorten die je makkelijk kunt herkennen, zodat het heel laagdrempelig is om mee te doen. Je kunt in je eigen tuin kijken of in de berm of park bij jou in de buurt. Je leert je omgeving beter kennen en meer waarderen. Als je geen telling wilt missen kun je je centraal aanmelden bij tuintellingen.nl. Dan krijg je op tijd een seintje wanneer er weer een telling aan komt. Meld je gewoon aan en doe mee!!!

Het jaarprogramma in vogelvlucht

Tuinvogeltelling: januari

Mollentelling: februari

Kikkerdriltelling: maart

Wilde bijentelling: april

Salamandertelling: mei

Libellentelling: juni

Nachtvlindertelling: juli

Dagvlindertelling: augustus

Wespentelling: eind augustus

Egeltelling: september

Spinentelling: september

Bodemdierentelling: september/oktober

Eindejaars Plantenjacht: december/januari

Deze Spaanse vlag is deze zomer door een aantal IVNers in hun tuin gespot. In Zuid-oost Nederland komt hij af en toe voor. De Spaanse vlag valt onder de Habitatrictlijn. Het is een van de weinige nachtvlinders die op Europees niveau beschermd is. De vliegtijd is juli en augustus. Foto: Harrie Kessler

Wat kunnen we nog eten deze winter?

RIEN DE SCHIPPER

Elke twee weken verschijnt er een artikeltje in lokale bladen: de twee wekelijkse rubriek van het IVN VEV. Hier is een artikeltje te lezen van een aantal jaren geleden, maar het blijft actueel.

Herfst

De herfst is het jaargetijde waarin de natuur zich gereed maakt voor de winter. Veel planten en dieren moeten aanpassingen doen om die koude periode te overleven. Alle levende wezens hebben een ingebouwde klok die dit proces in gang zet. Deze klok wordt gestuurd door de zon. Lage zonnestand betekent lage temperatuur en minder licht.

Net als de mens moeten warmbloedige dieren regelmatig blijven eten om in leven te blijven. Als dat voedsel er in de winter niet of nauwelijks is, moeten deze dieren dus maatregelen nemen. Dat kan per diersoort heel verschillend uitpakken. Veelvoorkomende oplossingen voor het voedseltekort zijn: verhuizen, andere dingen eten óf helemaal niet eten en voedsel opslaan. Trekvogels en een enkele vlinder vertrekken onder invloed van de korter wordende dagen naar het zuiden. Ga bij mooi weer in het najaar eens naar een open vlakte waar goed uitzicht is, bijvoorbeeld de Dommelbeemden of het vliegveld. Het is echt verbazend hoeveel soorten en aantallen vogels er overvliegen.

Een trekvogel als de ooievaar vliegt in het najaar helemaal naar Afrika om daar te overwinteren. De laatste jaren met de warmere winters, kiezen steeds meer vogels ervoor om hier te blijven. Ze kunnen hier voldoende te eten vinden, soms zelfs uit vuilnisbakken.

Winterslaap

Andere warmbloedige dieren lossen hun voedselprobleem anders op: ze gaan in de herfst in winterslaap. De bekendste winterslaper in onze streken is wel de egel. Tijdens de winterslaap zakt zijn lichaamstemperatuur naar ongeveer 6 graden Celsius. Ook zijn ademhalingstempo en hartslag dalen zeer sterk. In deze toestand gebruikt de egel bijna geen energie. Mocht je er een vinden, meestal onder een hoopje bladeren, laat hem dan slapen. Tussentijds wakker worden kost enorm veel energie en betekent meestal de dood van de egel, doordat zijn vetvoorraad te vroeg wordt opgebruikt. Ook vleermuizen, hamsters en marmotten zoeken een veilige schuilplaats en gaan in winterslaap.

De atalanta vertrekt vóór de winter naar Zuid-Frankrijk. De nakomelingen komen het volgende terug. Foto: Rien de Schipper

Aanvreten

De dieren die in Nederland in de winter actief blijven, trekken een dikke warme jas aan. Eekhoorns, muizen en gaaien leggen ook een voedselvoorraad aan. Soms schakelen dieren over op ander voedsel. Let maar eens op aangevreten jonge boompjes, waarvan de schors in strenge winters dient als voedsel. Koolmees, pimpelmees en heggenmus, allemaal insecteneters, schakelen in de winter over op zaden en vetten die op de voertafels liggen.

Strooisellaag

Insecten overwinteren veelal als larve, pop of ei. Dit kan, omdat ze een soort antivries hebben gevormd. Enkele vlindersoorten overwinteren als vlinder in kieren en spleten. Als in het najaar de ramen en deuren wijd open staan willen ze graag binnenkomen om daar te overwinteren. Het zijn deze overwinteraars die we in het voorjaar als eerste weer zien rondfladderen, zoals de citroenvlinder en de kleine vos. Veel insecten verbergen zich in de herfst in de strooisellaag op de bodem. Door ontbinding van natuurlijk materiaal, wordt daar veel warmte opgewekt. Het vriest er dan ook nagenoeg nooit.

Dood hout is een schuilplaats voor insecten

Levensritme

Vissen, maar ook andere waterdieren zijn koudbloedig. Hun lichaamstemperatuur is dus gelijk aan die van de omgeving. Door de afkoeling van het water worden ze traag, hun levensritme komt bijna tot stilstand. Kikkers, padden en salamanders kruipen in de strooisellaag of in de modderlaag van niet al te diep water. Ze zijn dan voldoende beschermd tegen de komende winterkou.

De herfst is een prachtige tijd om een wandeling in het bos te maken. IVN heeft hele mooie én interessante wandelingen uitgezet ten oosten van Veldhoven. Bij de Molenvelden en Toterfout, kun je genieten van de herfst met wandelingen variërend van 3 tot 6 km. Kijk op de IVN Natuurapp.

Even kennismaken: Veldhoven Duurzaam

WILLEM BRESSERS, VOORZITTER

De vrijwilligersorganisatie Veldhoven Duurzaam (hierna: VD) heeft haar wortels in de hoek van energiebesparing van woningen, maar de laatste jaren is zij ook actief op het vlak van LEEFOMGEVING.

Een breed begrip met zeker ook raakvlakken met het IVN VEV, dus tijd om nader kennis te maken.

Wat doet VD?

VD adviseert sinds ruim 9 jaar inwoners van Veldhoven op het vlak van energiebesparing. Die advisering kan dan zowel een energieprofiel van de individuele woning zijn (een soort van stappenplan-op-maat om de woning te verduurzamen) en kan ook aparte adviezen betreffen voor bv warmtepompen, zonnepanelen, isolatie van dak, muren en vloer, isolatieglas e.d.

Kennisopbouw voor die onderdelen gaat natuurlijk vooraf aan die advisering. VD stelt die specifieke technische kennis en ervaring gratis ter beschikking via de kennispagina's op www.veldhovenduurzaam.nl.

Na aanmelding als lid (€ 10 p.j.) op diezelfde website kunnen inwoners gratis adviezen aanvragen en materialen lenen, zoals luchtkwaliteit/CO₂-meters, vochtmeters, infraroodcamera's, etc.

Alle diensten zijn na aanmelding als lid gratis.

Sinds enkele jaren kent VD ook een werkgroep "Leefomgeving".

Inspiratie voor dit thema is gezocht bij 3 duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties: toegang tot betaalbare en duurzame energie voor iedereen, maak steden inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam, duurzame consumptie en productie.

De werkgroep Leefomgeving houdt zich bezig met:

- grondstoffen (-hergebruik)/ afvalstoffen en circulaire economie
- water en klimaatadaptie, zoals inrichten water-vriendelijke tuinen incl. watertonnen, hittestress-maatregelen/ minder verharding, afkoppelen hemelwater woningen en bedrijfspanden, leefomgeving straat/ buurt/ wijk
- natuur en biodiversiteit, zoals natuurinclusief bouwen, inrichten insectenvriendelijke tuinen, ruimtelijk beleid en inrichting
- gezondheid, voedsel en mobiliteit.

Hoe is de werkgroep Leefomgeving hiermee bezig?

De werkgroep wil om te beginnen samenwerken met lokale verenigingen e.d. (b.v. IVN, GoClean) en met de gemeente Veldhoven. Inwoners, soms leraren en scholieren en verder de straat/ buurt/ wijk zijn belangrijke spelers om samen te kijken wat duurzamer kan.

De eerstkomende tijd zal de aandacht vooral uitgaan naar:

- de opbouw van deskundigheid v.w.b. circulaire

economie/bouwen en water en klimaatadaptie - de uitbouw van de rol van gesprekspartner van inwoners en bedrijven

- het deelnemen aan gesprekken over beleid en plannen van de gemeente e.a. Denk bv aan het Masterplan Citycentrum, de Woonvisie en de beperking stromen huishoudelijk afval/ aanpassing huisvuil-inzamelsysteem en allerlei plannen met raakvlakken op duurzaamheidsthema's.

Ook probeert de werkgroep zoveel mogelijk met scholen het gedachtegoed op een projectmatige of workshopachtige manier onder de aandacht te brengen. Ook wordt elk jaar deelgenomen aan het Veldhovense Healthyfest en evenementen als de Natuur-filmavond tijdens het afgelopen Beach-event.

Waar mogelijk wordt samengewerkt met de teams energiebesparing etc. van Veldhoven Duurzaam.

Ook met het IVN VEV zijn er enkele korte contacten geweest. Elkaar in de praktijk vooruithelpen waar dat kan was daarbij het devies.

De werkgroep Leefomgeving overlegt ongeveer 1x per maand met elkaar, deelt kennis en ervaring en bespreekt hoe die in Veldhoven in te zetten voor een (meer) duurzame leefomgeving.

Informatiecentrum VD

Rond de tijd dat u dit leest zal VD zijn wekelijkse spreekuur weer oppakken; voortaan in de bibliotheek Veldhoven aan het Meiveld: vanaf 7 september elke zaterdagmiddag. Details vindt u op de website: www.veldhovenduurzaam.nl.

Vrijwilligers

Met gemiddeld zo'n 600 leden, waaronder bijna 50 vrijwilligers die actief meewerken, heeft VD een redelijk stabiele basis. Voor de uitbouw van kennis en activiteiten blijft VD echter op zoek naar meer vrijwilligers. Spreekt u dit aan of kent u iemand die betrokken is bij het gedachtegoed en mee wil helpen dat te doorontwikkelen en uit te dragen? Onze mail info@veldhovenduurzaam.nl staat open voor belangstelling. Kennis op het vlak van energiebesparing en leefomgeving is meegenomen, maar noodzakelijk is eigenlijk enthousiasme en een betrokkenheid voelen bij datgeen waar VD zich mee bezig houdt.

Veldhoven
Duurzaam

Rabatten

JANNIE LANDA

In een aantal bossen in onze regio zien we rabatten. Dit zijn dijkjes waarop bomen staan. Tussen de dijken liggen slootjes. Rabatten zijn ooit aangelegd voor het nut. We zien ze vooral op de nattere zandgronden, soms op oude kleigrond met een slechte afwatering.

Eiken kunnen tegen nattigheid als ze op een 'dijkje' staan Foto: Jannie Landa

Het waren vooral rijkere landeigenaren die zich konden permitteren om mensen aan het werk te zetten om rabatten aan te leggen. Waar rabatten zijn vind je dan ook vaak ook nog een (herinnering aan een) landgoed.

De grootgrondbezitters wilden het land geschikt maken voor het verbouwen van eiken. Deze investering moest wel lonen. Vanaf ongeveer 1700 komen ze voor in het landschap. Er was rond die tijd weinig bos in Nederland. Eikenhouten planken waren bijzonder geschikt om er meubels van te maken, het snoeihout kon gebruikt als brandhout en de schors was nodig voor het looien van leer. Water om te spoelen was ook nodig en dat was er door de beken in Noord Brabant volop. Er was genoeg goedkoop volk om het werk te doen.

Het verschil in reliëf is nog goed te zien in het Eckartse bos Foto: Jannie Landa

Eikenhakhout

Eikencijfers kunnen niet wortelen onder de grondwaterspiegel want dan gaan ze dood, dus moest het water worden afgevoerd en de bomen worden geplant op dijkjes. Zo ongeveer om de 10 jaar werden de bomen omgezaagd en konden de eiken weer uitgroeien. Zo ontstonden de eikenhakhout bosjes op rabatten. Op een gegeven moment was het niet meer lucratief.

In plaats van het gebruik van eikenschors voor looizuur werden in het buitenland goedkopere en snellere methoden ontwikkeld om leer te bewerken. Het laten schillen en vervoeren van eikenschors (eek) leverde niet meer genoeg op en daardoor raakte het vellen rond 1900 in verval. De dijkjes kalfden heel langzaam af en de slootjes werden minder diep. Toch kunnen we nog heel goed op een aantal plekken deze historisch restanten zien. Meestal is het aandeel eiken heel beperkt. Er groeit van alles dat is komen aanwaaien. Zou het niet mooi zijn om een eikenhakhoutbos op rabatten te herstellen als historisch erfgoed? Of is het beter om het gewoon zo te laten? Of egaliseren en vernatten zodat een elzen broekbos kan ontstaan?

In de herfst als de bladeren weer gaan vallen is de structuur van de bomen weer beter te zien en wordt het verschil in hoogte ook weer beter zichtbaar.

Voor dit artikel heb ik me laten inspireren door een lezing van Adri Muller op 7 maart 2024. Hij gaf een KNNV lezing over het ontstaan, de ontwikkeling en het verval van rabattenbossen in Oost-Nederland.

Beleef de natuur

Jawi Geurts
photography

Egeltje in de tuin in Oerle Foto: Jawi Geurts